

Tako ste učinili Neumanu, koga je sam papa morao zaštićivati od »odveć dobrih kršćana«, ma da i nije u tom posve uspio. Poslije ovog slobodnog i upravo uspjelog uvoda, čovjek bi očekivao, da će i daljni tok rasprave biti jednako snažan. Nažalost to se ne može reći. Ma da i svem daljnjem izlaganju ne fali zanimljivosti, pa i originalnosti (bar u izvjesnim dijelovima) osjeća se velik nedostatak u filozofskom cjelokupnom zahvaćanju problema. Problem slobode djece Božje nije neovisan o slobodi kao takvoj, nego je upravo s njom u najužoj vezi. Trebalo je stoga ne mimoilaziti filozofskog problema slobode.

Pisac ukoliko ga se i dotiče postavlja ga samo u vezi s pitanjem »je li čovjek slobodan«, što se zapravo u ovakvoj obradbi pretpostavlja. Bitno je pitanje: šta su metafizički uvjeti slobode i šta savezno s time povećava našu slobodu. Metafizički naime govoreći mi smo slobodni prema pojedinačnim dobima, jer smo neslobodni prema Dobru uopće, prema Dobru kao takvom i prema tome prema Vrhovnom Dobru-Bogu. To je u dnu korjen naše slobode. Praktično pak i stvarno naša je sloboda tim veća što je razumna i voljna naša zavisnost o Bogu veća.** Praktično to se vidi kod svetaca koji su o Bogu toliko zavisili i bili istodobno suvereno slobodni prema svemu pojedinačnom. S ovom osnovnom mišlju, pisac je mogao dati svojoj radnji i jedinstvo i snagu, koje su očito u njoj glavni nedostatak, iako ono inače obiluje materijalom. Da se je s ovom mišlju poslužio ne bi morao početi raspravu s pitanjem slobode blaženih (libertas beata), što psihološki znači naglavce postavljati jednu vrlo zanimljivu temu, nego bi pokazao kako u sadanjoj ekonomiji spasenja puni razvitak slobode čovjekove postulira upravo milost, t. j. slobodu djece Božje.

No ovaj nedostatak, ozbiljan i stvaran nije nikako takav da bi ovom djelu oduzeo svaku vrijednost. Njime će se okoristiti i laik i svećenik pa ga stoga toplo preporučamo.

Dr Đuro Gračanin.

L. Burger: U četiri oka (Iz dnevnika jedne primalje), II. dio, prevela prof. Jelka Srijemčić, izdala naklada »Fides«, Senj 1941, 8°, str. 144; cijena Kn 20, s poštarinom 23 Kn (ček br. 48.554).

Za prvi dio ovoga dnevnika u hrvatskom prijevodu rekao sam, da će za one koji ga budu čitali biti od jačega djelovanja, nego mnoga propovijed u crkvi ili u društvu (Bogoslovska Smotra, br. 2. 1941., str. 204). Autorica je ovdje nastavila svojim izvodima, koji se, vjerni mišljenju katoličke Crkve, dotiču mnogo i vrlo važnih pitanja, što muče duše vjernika i nevjernika, a nikada ne prestaju biti suvremena i važna. Čitav se jedan mali repetitorij moralnog bogoslovlja niže pred čitateljem, sve izneseno u zanimivu i privlačivu pripovijedalačkom obliku. O krađi i ljubavi prema bližnjemu (str. 61), o odnosu između muža i žene, te o bračnoj uzdržljivosti (str. 63, 65), o dužnosti pomoći brata u nevolji (str. 87), o nudističkom pokretu (str. 107), o poštivanju zakona života (str. 117), o sklapanju modernih brakova i o težnjama modernoga

** Kako sam to opširnije izložio u *Personalité morale d'après Kant*.

svijeta za reformom braka (str. 118) i dr. sve su to stvari koje treba našem današnjem naraštaju opetovano prikazivati u pravom svijetlu.

Neka se nitko ne ustručava obje ove knjige dati u ruke i mladima još neudatim ženama, pozivom na tobožnju smutnju, koju bi čitanje moglo u njima proizvesti. Daleko će manja šteta biti od smutnje koju bi knjiga mogla gdjegd proizvesti, nego što će biti korist koju će donijeti s v a k o j pojedinoj čitateljici. Ne može ženska duša, pa makar bila i otrovana dahom modernog amoralnog naziranja na brak, a da s velikim duševnim potresom ne ostavi ovu knjigu i ne osjeti barem tihu grižnju savjesti za svijetlim stazama života, koje je možda napustila. — Novinstvo NDH bi učinilo samo pohvalno i korisno djelo, kad bi knjigu preporučilo i iz nje od vremena do vremena koji odlomak preštampaio.

Prijevod je vrlo dobar. Osim toga što mislim, da je bolje pisati trinajstero mjesto »trinaestoro« (str. 79), kako sam i prošli puta primijetio, držim da je mjesto »četvoro, petoro« bolje reći četvero, petero Germanizama »da ih se pošalje« (str. 71), »da ga se razori« (str. 98) i sl., ima malo. — Cijena je knjizi za današnje prilike niska, pa je vjerojatno, da će naići na dobar odziv kod publike, kao i sva dosadnja uspjela izdanja naklade »Fides«.

Prof. A. Ž.

M. Rast: Theologia naturalis. In usum scholarum. 8°. XIV u. 245 S. Freiburg i. Br., Herder, 1939. Stoji uvez. RM. 4,20 (za inostranstvo snižena cijena za 25%).

Razmjerno kasno predajem javnosti ovu recenziju knjige, koja je već prije dvije godine izašla. Nije to bilo bez namjere. Danas se mogu pozivati na okolnost, da su slušači bogoslovskog fakulteta u Zagrebu kroz te dvije godine upotrebljavali Rastovu knjigu kao priručnik, a na tom dvogodišnjem iskustvu osniva se i moj sud, što ga ovdje iznosim.

Ova je knjiga VI dio serije »Institutiones Philosophiae Scholasticae«, što je izdaju profesori isusovačkog učilišta u Pullachu kod Münchena. O ostalim publikacijama ove serije, koje su dosad izašle, vidi ovaj časopis 1938., br. 1, str. 108—109 i 1939., br. 2, str. 149—150. Pisac na latinskom jeziku po skolastičkoj metodi u obliku teza prikazuje onu građu, koja se danas obično obrađuje u teodiceji. Dokazi za egzistenciju Božju grupiraju se oko četiri vrste uzroka, tako da imamo dokaz iz tvornog (kineseoški dokaz), iz svršnog (eudemonološki, moralni i teleološki dokaz), iz materijalnog (kosmološki dokaz) i iz formalnog uzroka (dokaz iz stupnjeva bitka). Ovaj je način prikazivanja za početnike doduše teži od poznatih puteva sv. Tome, ali je u sebi i moguć i ispravan. Kao nemogući i neispravni načini dokazivanja zabacuju se ontološki dokaz (u različnim klasičnim oblicima), ontologizam, različni intuicionistički pokušaji (fenomenološka metoda) i stav takozvanog dijalektičkog bogoslovlja. Upravo u ovom dijelu knjige nastojao je pisac, da se obazire na najnovije probleme u vezi s filozofijom religije, dakako uvijek samo u najkraćem obliku. Pitanja su često samo natuknuta, a u tekstu nalazi čitalac zapravo samo dobru okosnicu za ono, što treba pred njim da oživi na predavanjima. U tom je i prednost i nedostatak cijele knjige. Dok na pr. u Donatovim priručnicima prevladava »narativni« ton, ovdje je skoro svaka rečenica vrlo pregnantna, bez suvišne riječi, a bitno